

פרשת וישלח התש"פ

adk1010@gmail.com

הרב ארי דוד קאהן

Leilui Nishmat our grandfathers
יצחק ישעיהו בן שמואל מאיר ז"ל
אברהם אריה בן שמשון ז"ל
by Laya and Yedidya Bejell

1. בראשית פרק לה, א-ח

(א) ויאמר אלהים אליעזב קום עלה בית-אל ושכ-שם ועשה-שם מזבח לאל הנראה אליך בכרתי מפני עשו אחיך: (ב) ויאמר יעקב אל-ביתו ואל כל-אשר עמו הסרו את-אלהי הנכר אשר בתככם והטהרו והחליפו שמלתיכם: (ג) ונקומה ונעלה בית-אל ואעשה-שם מזבח לאל הענה אתל ביום צרתי ויהי עמלי בדרך אשר הלכתי: (ד) ויתנו אלי-יעקב את כל-אלהי הנכר אשר בידם ואת-הנזמים אשר באזניהם ויטמן אתם יעקב תחת האלה אשר עם-שכם: (ה) ויסעו ויהיו חתת אלהים עליהערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב: (ו) ויבא יעקב לויזה אשר בארץ כנען הוא בית-אל הוא וכל-העם אשר-עמו: (ז) ויבן שם מזבח ויקרא למקום אל בית-אל כי שם נגלו אליו האלהים בכרחו מפני אחיו: (ח) ותמת דברה מינקת רבקה ותקבר מתחת לבית-אל תחת האלון ויקרא שמו אלון בכות: פ

2. תרגום המיוחס ליונתן - תורה בראשית פרק לה פסוק ח

ומיתת דבורה פידגוגתא דרבקה ואתקברת מן לרע לבית אל בשיפולי מישרא וברם תמן אתבשר יעקב על מיתת רבקה אימיה וקרא שמה אוחרן בכיותא:

3. כתר יונתן בראשית פרק לה פסוק ח

ותמת דבורה אומנת של רבקה ותיקבר מתחת לבית אל בשיפולי המישור ואולם שם התבשר יעקב על מיתת רבקה אמו ויקרא שמה אחר בכיות:

4. בראשית פרק כז, מב-מה

(מב) ויגד לרבקה את-דברי עשו בנה הגל ותשלח ותקרא ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו אחיך מתנתם לך להרגך: (מג) ועתה בני שמע בקלי וקום ברח-לך אל-לכו אחי חרנה: (מד) וישבת עמו ימים ארבעים עד אשר-תשוב חמת אחיך: (מה) עד-שוב אף-אחיך ממך ושכח את אשר-עשית לו וישלחתי ולקחתיה משם למה אשכל גם-שניכם יום אחד:

5. בראשית פרק כז, נט

וישלחו את-רבקה אחתם ואת-מנקתה ואת-עבד אברהם ואת-אנשיו:

6. אבן עזרא בראשית פרק כז פסוק נט

מנקתה בימים הקדמונים:

7. רש"י בראשית פרשת וישלח פרק לה פסוק ח

ותמת דברה. מה ענין דבורה בבית יעקב? אלא לפי שאמרה רבקה ליעקב ושלחתי ולקחתיה משם, שלחה דבורה אצלו לפדון ארם לצאת משם, ומתה בדרך; מדברי רבי משה הדורשן למדתיה: תחת האלון. בשיפולי מישרא, שהיה מישור מלמעלה בשפוע ההר והקבורה מלמטה, ומישור של בית אל היו קורין לו אלון. ואגדה, נתבשר שם באבל שני, שהגד לו על אמו שמתה, ואלון בלשון יוני אחר, ולפי שהעלימו את יום מותה שלא יקללו הבכריות כרס שיצא ממנו עשו, אף הכתוב לא פרסמה:

8. בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה פא סימן ה

ותמת דברה מינקת רבקה וגו' ויקרא שמו אלון בכות (בראשית לה, ח), רבי שמואל בר נחמן אמר לשון יונתן הוא אלון אחר, עד שהוא משמר אכלה של דבורה באה ליה בשורתא שמתה אמו, הדא הוא דכתיב (בראשית לה, ט): וירא אלהים אל יעקב וגו' ויברך אתו, מהו ברך ברכו רב אהא בשם רבי יונתן אמר ברפת אבליים ברכו.

9. שכל טוב (בובר) בראשית פרשת וישלח פרק לה סימן ח

ויקרא שמו אלון בכות. אחר בכות דא"ר שמואל בן נחמן שכן בלשון יון קורין לאחר אלון, ובלשון לע"ז אליין, שעד שהיה בוכה על דבורה, באתה לו שמועת אמו:

10. חזקוני בראשית פרק כד פסוק נט

ואת מנקהתה בנעוריה והזכירה עכשיו, שלא תתמה לכשתגיע לפרשת מיתתה לומר מאין באה.

11. חזקוני על בראשית פרק לה פסוק ח

דברה - פירש"י מה ענין דבורה בבית יעקב כלומר מהיכן נמצאת דבורה עם יעקב הרי כתיב כי במקלי עברתי אלא מלמד ששלחה רבקה את דבורה אחר יעקב להחזירו הוא שנאמר וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיך, ושלחתי ולקחתיך משם, ולא רצה לבא ודבורה שהתה עם יעקב בבית לבן ומתה בדרך אצל יעקב ולפי שסתם למעלה שמה כשאמר וישלחו את רבקה אחותם ואת מיניקתה, בא עכשיו והזכיר שמה.

12. רד"ק בראשית פרק לה פסוק ח

ונמַת דְּבָרָה - אמרו כי שלחה אותה רבקה אל יעקב כמו שאמרה ושלחתי ולקחתיך משם (ב"ר ע"א) והיתה באה עמו ומתה בבית אל:

13. רשב"ם על בראשית פרק לב פסוק ז

באנו אל אחיך אל עשו - ומצאת חן בעיניו כאשר אמרת וגם הנה הוא מתוך ששמח בביאתך ובאהבתך אותך הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו לכבודך. זהו עיקר פשוטו. וכן גם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו:

14. רמב"ן בראשית פרק לה פסוק ח

ותמת דבורה מינקת רבקה - לא ידעתי למה נכנס הפסוק הזה בין "ויקרא למקום אל בית אל", ובין "וירא אלהים אל יעקב עוד" והפסיק בענין אחר שהיה בבת אחת ובמקום אחד, כי יעקב בבאו לזוה היא בית אל, בנה מזבחה וקרא למקום אל בית אל, ונראה לו האלהים שם ויברך אותו, ולמה הושם הכתוב הזה בתוך ענין אחד:

והקרוב מה שאמרו רבותינו (ב"ר פא ה) שירמוז למיתת רבקה, ולכן קרא שם המקום ההוא אלון בכות, כי אין בכי ואנקה על המינקת הזקנה שיקרא שם המקום עליו. אבל יעקב בכה והתאבל על אמו הצדקת אשר אהבתהו, ושלחה אותו שם ולא זכתה לראותו בשובו, ולכן נגלה אליו האלהים וברך אותו לנחמו כאשר עשה ליצחק אביו אחרי מות אברהם (לעיל כה יא). ובשניהם אמרו חכמים (סוטה יד א) ברכת אבלים ברכו. וסיוע לזה מה שאמור למטה (פסוק כז) ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע, ואלו היתה רבקה שם היה מזכיר "אל אביו ואל אמו", כי היא השולחת אותו שם והגורמת לו כל הטובה, ויצחק בעצתה צוה אותו ללכת שם:

וכתב רש"י ולפי שהעלימו את יום מותה שלא יקללו אותה הבריות, כרס שיצא ממנה עשו, אף הכתוב לא פרסמה. ומדרש חכמים הוא (פסדר"כ זכור ד /פסיקתא רבתי/). והנה גם מיתת לאה לא יזכיר. אבל הכוונה להם מפני שהזכיר המיתה ברמז, ותלה הדבר במניקתה, וכיון שדבר בה למה הסתיר הענין ולא גלהו. וטעם הקללה אינו מחוור, שהרי הזכירו במיתת יצחק (להלן פסוק כט) ויקברו אותו עשו ויעקב בניו. אבל יתכן לומר שלא היה לה כבוד במיתתה, כי יעקב איננו שם, ועשו שונא אותה ולא יבא שמה, ויצחק כהו עיניו ואיננו יוצא מביתו, ולכן לא רצה הכתוב להזכיר שיקברוה בני חת: וכענין הזה מצאתי (באלה הדברים רבה בפרשה כי תצא למלחמה) [תנחומא תצא ד], אמרו אתה מוצא כשמתה רבקה אמרין מאן יפוק קמא, אברהם מת, יצחק יושב בבית ועיניו כהות, יעקב הלך לו לפדן ארם, יפוק עשו רשיעא קמא ויימרון ברייתא ליטין בזיא דהא כדין ינקין, מה עשו הוציאו מטתה בלילה. אמר רבי יוסי בר חנינה, לפי שהוציאו מטתה בלילה לא פרשו הכתובים מיתתה אלא מן הצד, הדא הוא דכתיב ויקרא שמו אלון בכות, שתי בכיות. הדא הוא דכתיב וירא אלהים אל יעקב ויברך אותו, מה ברכו, ברכת אבלים ברכו, עד כאן. והנה בעבור שהיה עשו יחידי בקבורתה פחדו מן הקללה ולא ראו שיהיה לה לכבוד, וזה ענין הרמז:

והיתה דבורה עם יעקב, כי אחרי שבאה עם רבקה שבה לארצה, ועתה תבא עם יעקב לראות גברתה. או נתעסקה בגדול בני יעקב לכבוד רבקה ולאהבתה והיתה בביתו. ויתכן שאינה היא המינקת שנאמר בה (לעיל כד נט) וישלחו את רבקה אחותם ואת מינקתה, אבל היתה מינקת אחרת שנשארה בבית לבן ובתואל, ועתה יביא אותה יעקב עמו לכלכל את שיבתה לכבוד אמו, כי כן דרך הנכבדים להיות להם מיניקות רבות, כי רחוק הוא שתהיה הזקנה השליח שתשלח אמו ליעקב כדברי רבי משה הדרשן:

15. דעת זקנים מבעלי התוספות בראשית פרק לה פסוק ח

ותמת דבורה. מדרש כי מה שכתוב גבי דבורה הנביאה והיא יושבת תחת תמר דבורה זהו אלון בכות דבורה דהכא:

16. פירוש ר' עובדיה מברטנורא על רש"י בראשית פרשת וישלח פרק לה פסוק ח

תחת האלון וכו' ואגדה שם נתבשר לו באבל של אמו וכו' והעלימו את מיתתה כדי שלא יקללו הבריות כרס שיצא ממנו עשו לפיכך הכתוב לא פרסמה פי' שכשמתה רבקה לא היה שם אלא עשו שיתעסק בהספדה וילך אחרי ארונה שהרי יצחק כהו עיניו וכלוא בבית ויעקב לא היה שם שהרי היה בדרך וכשיראו בני אדם עשו לבדו יוצא אחר מטתה יקללו כרס שיצא ממנו עשו לכך העלימו את מיתתה והוציאו מטתה בלילה בחשאי וכיון שהם לא פרסמו את מיתתה אף הכתוב לא פרסמה כן בירושלמי:

17. ספר משכיל לדוד על בראשית פרק לה פסוק ח

ותמת דבורה וכו' לפי שאמרה וכו'. הטעם שלא שלחה עד עתה אע"ג שהיא אמרה לו וישבת עמו ימים אחדים ופירש"י בפ' דלעיל דהיינו ז' שנים י"ל דהא מסיים שם עד אשר תשוב חמת אחיך וצריך לפרש' דהכי קאמרה ליה עכ"פ לא תשב שם פחות מז' שנים ואם בסוף ז' שנים ינוח רוגזו אני אשלח להודיעך ואם לא אשלח ש"מ דאכתי ברוגזא יתיב הילכך תתעכב עד ששלחתיך ולקחתיך משם. ומאחר שרבקה הרגישה בעשו שעדיין לא נח רוגזיה משו"ה לא שלחה. אבל עכשיו כשחזר עשו לביתו אחר שהשלים עם יעקב והיה מלא מן הדורון שנתן לו אף שלא הגיד כלום לאביו ולאמו מכל מקום הואיל דבטל הכעס מלבו לא היה מדבר רע על יעקב כמו שהיה דרכו מתחלה ומזה דנה רבקה בעצמה דודאי כבר שב חרון אפו ממנו לכך שלחה דבורה שהיתה סבורה שעדיין היה עומד בפדן ארם:

18. רש"י הירש בראשית פרק לה פסוק ח

היאך נזדמנה ישישה זו אל המתלויים אל יעקב, דבר זה לא נמסר. אם נשלחה אל יעקב במלאכות רבקה, כהשערת אחדים, או נתלוותה אליו מבית לבן, כדי לראות עוד פעם את בת טיפולה לשעבר, כהשערת רמב"ן, על כך אין לנו באמת אלא השערות; מכל מקום שם האילן המצל על קברה מראה את יראת הכבוד שיעקב רחש אל אמו: הוא כיבד את האם במינקתה הישישה, גם בכה והצטער במותה.

19. רבי אברהם בן הרמב"ם על בראשית פרק לה פסוק ח

ותמת דברה - סיפור התורה לזה מורה אל גודל כשרונה ואפשר שהיו מבקרים את קברה ומתפללים שם כמו שנשי ישראל היו נקראות על שמה לברכה [כמו שמצאנו] ודברה אשה נביאה ואמרו בהליכת דבורה אליו כי רבקה שלחה אותה כדי שתביא אותו כמו שאמרה לו ושלחתי ולקחתיך ויתכן שכאשר (יעקב) קרב אל הארץ יצאה דבורה לקראתו והיתה מאיצה עליו לבוא מהר:

20. שד"ל בראשית פרק לה פסוק ח

ותמת דברה - כבר הלכה מחרן לארץ כנען עם רבקה (למעלה כ"ד:נ"ט), ונראה (כדעת רמב"ן) שכבר חזרה לארצה ובנסוע יעקב הלכה עמו לראות את רבקה, וגם מפני שהיתה נפשה קשורה עם רחל ולאח וילדיהן. ואמנם התועלת בספור הזה ללמדנו מדה טובה לכבד גם המינקת המשתדלת בגידול היונק גם אחר שגדל, ובפרט זאת שיצאה מארצה ומבית אביה ללכת עם רבקה, והנה הבכיה וקריאת שם המקום ע"ש הבכי לאות הוא שכבדו אותה גם בחייה ואהבוה מדה כנגד מדה. וכן מצאנו המיניקות חביבות אצל הקדמונים,

21. חומש מסורת הרב ע' 260-261

וַתָּמָת דְּבִרָה מִיַּנְקַת רֵבֶקָה - *And Deborah, Rebecca's nurse, died.* Rashi comments that Deborah was the same nurse who accompanied Rebecca when she left her father's house. Rebecca, we know, was a young girl who exhibited extraordinary *chesed*, as indicated by the incident that took place

at the well between Eliezer, Abraham's servant, and Rebecca. Rebecca was brought up in the house of Bethuel and Lavan, in a pagan orgiastic society—how did she exhibit such great humility and *chesed* typical of a daughter of Abraham? Why was she not influenced by her family and society? There must have been an “underground community” in Haran, preaching Abraham's morality, Rebecca was part of this underground movement. She studied and absorbed Abraham's philosophy and adopted his *weltanschauung*—living by his principles of justice and righteousness.

Why was the death of an old woman so significant that it was recorded in the Torah? Apparently, Deborah played a major role in shaping the history and destiny of the Jewish people. Deborah's death, and the naming of the place where she died, was recorded because her life was historically important. Deborah was the leader of a moral underground movement. (*Insights*, pp. 84-85)